

Журналу «Кіно-Театр» – 30!

Унікальний літопис українського кіно

Ольга Ямборко

У травні 2025-го журнал «Кіно-Театр» – український мистецький аналітичний ілюстрований часопис – відзначив ювілей. У 1995 році його заснували студенти Києво-Могилянської академії – слухачі курсу «Кіномистецтво» на чолі з кінознавицею Ларисою Брюховецькою. Оскільки надихнуло на його створення кіномистецтво, то в цій статті мова піде саме про кінематографічний аспект.

«Кіно-Театр» на момент появи перейняв естафету «Новин кіноекрана» – основного україномовного видання про кіно впродовж 1964–1992 рр., що було органом держкомітету з кінематографії при Раді міністрів УРСР та Співки кінематографістів України. Слід зазначити, що провідні видання про кіно підрадянського періоду – всесоюзні «Советский экран», «Спутник кинозрителя» і національні, як журнал «Новини кіноекрана» чи газета-щотижневик «На екранах України», у 1990-х припинили своє існування. Це стало свідченням зміни епох, у тому числі й для кіно, що в Україні переживало тривалий кризовий період на зламі ХХ–ХХІ століть. Тим часом, у 1990-х з'явилися нові часописи з культурології, у т.ч. й про кіно. Суттєвим викликом для них, насамперед, стало виживання в умовах ринкової економіки, відтак дещо залишилось на рівні експерименту, як журнал «Вавилон» (1991–1992), а деякі видання тривали з перервами, як «Кіно-Коло» (1997–2008 рр., з 2024 – донині). Примітно, мова йде про аналітичні часописи, що знаменували певну тенденцію і вихід до читача нової генерації авторів, котрі прагнули презентувати інший погляд на кіно – актуальне та історичне, національне та світове, – як свою версію культури, позбавлену підрадянських лекал. Це показало очевидну зміну поколінь.

Власне, «Кіно-Театр» тут виглядає навіть закономірністю, адже він з'явився як ініціатива студентської молоді із притаманною їй завзятістю та безпосередністю і пізнавальним прагненням до аналітики. Така ментальність залишатиметься питомою рисою журналу упродовж усіх тридцяти років, чим вирізнятиме його серед собі подібних. І в цьому сенсі можна з певністю сказати, що «Кіно-Театр» має особливе покликання – торувати шлях молодим, а для того потрібні сміливість, довіра і мудрий редактор. Відтак, за тридцять років «Кіно-Театр» виховав низку авторів.

На початках журнал навіть входив до переліку видань, рекомендованих ВАК (Вищою атестаційною комісією) і слугував практичним майданчиком для апробацій науковців. Проте строга науковість не могла стати пріоритетом «Кіно-Театру», що обмежило б його аудиторію до вузько-

го кола спеціалістів. Надалі «Кіно-Театр» знайшов свій баланс у пріоритетах, торуючи шлях до ширшого кола читачів. Йому вдавалося це робити у період кризи кіно й вдається нині – у період кризи друкованих видань і панування віртуального інформаційного простору.

А якби «Кіно-Театру» не існувало усі ці тридцять років? Тоді історія у своєму контексті тих років була б пунктирною – виникала б і зникала разом із аналогічними виданнями. Разом зі зникненням українського кіно, з екрану поступово б зник і український голос про кіно в суспільстві. Не слід забувати про документально-хронікальний аспект – системне висвітлення подій, публікацію розмов з митцями різних поколінь, рефлексії «на злобу дня» тощо, з яких зітканий живий контакт із часом, що дуже швидко і калейдоскопічно минає, перетікаючи у нову епоху, де «цифра» стає мірилом дійсності, вже не на творчому, а на всезагально-побутовому рівні. Це змінює все. Завдяки безперервній тривалості «Кіно-Театр» зберіг присутність кінематографічних студій українського кіно у контексті свого національного часопростору і серед зацікавленого читача/глядача. Без «Кіно-Театру» не було б серії круглих столів та наукових конференцій, присвячених українському кіно. Створений у 2005 році на базі редакції журналу Науково-дослідний центр кінематографічних студій НаУКМА їх систематично щороку організовує та проводить. Більше того, не було б бібліотеки «Кіно-Театру» – корпусу монографій про персоналії і явища українського кіно та серії «Світова кінокласика», що є безпрецедентним у своєму роді. Бібліотека зафіксувала й охопила значний діапазон тем, чим методично, суттєво і якісно формувала сучасну історіографію українського кінографіста. Згадати б збірник документальних матеріалів, статей, рецензій «Поетичне кіно: заборонена школа» 2001 року – першу комплексну працю про українське поетичне кіно як мистецьке явище в обставинах своєї доби, з точки зору творців, його сучасників та нащадків!

Станом на сьогодні бібліотека «Кіно-Театру» складає 47 книг, присвячених творчості режисерів Олександра Довженка (2005, 2013), Сергія Параджанова (1998, 2014), Юрія Іллєнка (2006), Леоніда Осика (1999), Антона Тимошишина (2016), режисерів та акторів Івана Миколайчука (2004) і Леоніда Бикова (2010), європейських кінорежисерів (2022), сценаріям Івана Драча (2016). Крім того видано окремі праці про українських та зарубіжних акторів (2012, 2017, 2020), фільми (2003, 2008, 2013, 2015, 2019,

2020, 2021 та ін.), операторів (дві у 2021), про явища – українське поетичне кіно (2001, 2011), українську анімацію (2019), українське кіно часів ВУФКУ (2018), інтерпретації у кіно творів Миколи Гоголя (2009) та проблематику розвитку кінематографа в Україні (2010, 2016, 2022 та ін.). Поza тим, редакція журналу бере участь у різноманітних ініціативах, її члени є авторами енциклопедичних видань, учасниками національних і зарубіжних наукових конференцій.

«Помаленьку робити» – так колись означив свій принцип роботи Іван Миколайчук. «Кіно-Театр» також простує у цьому ритмі і таким чином досяг тридцятиліття, маючи

179 чисел за плечами. Характерними і незмінними рисами «Кіно-Театру» є його незалежність та самодостатність – журнал поважає своїх авторів і читача, який не бачив за всі 30 років на сторінках видання комерційної реклами. Погодьтеся, це рідкісний випадок серед «ярмаркування» і марнославства 1990-х–2020-х рр. При тому, журнал відкритий до різних думок та не боїться бути поза мейнстрімом, і що не менш важливо – чує свого читача і дає йому слово. У ювілейний рік хочеться побажати «Кіно-Театру» енергії й росту, тримати заданий рівень кінознавчих студій, творити середовище пасіонаріїв кіно, щоб їх енергія надихнула десятку музу в Україні постати на повну силу її таланту.

Від редакції.

На нашу адресу надійшли привітання, деякі з яких пропонуємо вашій увазі

Відзначення 30-річчя «Кіно-Театру». Будинок кіно. 12.05.2025.

Факультет культури і мистецтв Львівського національного університету ім. І. Франка вітає редакцію журналу «Кіно-Театр» з 30-літтям. І особливо вітаємо головну редакторку журналу Ларису Брюховецьку і дякуємо їй за багаторічну працю заради майбутнього України. Вихід у світ нового друкованого видання у перші роки нашої Незалежності потребував неабияких зусиль і ресурсу для того, аби наша культура могла висвітлюватися на сторінках видання. Дякуємо команді редакції журналу за їхню подвижницьку працю і творення нашої історії. Від факультету культури і мистецтв хочу висловити вдячність за вашу роботу і той неоціненний внесок, який ви робите для нашого майбутнього. Знаємо добрі стосунки Богдана Миколайовича Козака з журналом і багаторічну співпрацю. Зараз, продовжуючи його справу і традиції, обіцяємо, що будемо найкращими вашими партнерами в реалізації ваших планів. Щиро вітаємо з ювілеєм і бажаємо натхнення і багато десятиліть праці для збереження нашої культури і мистецтва у вільній незалежній Україні.

Мирослава Циганик, деканка факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка, кандидатка філологічних наук.

Кореспондентки журналу різних років
Роксоляна Свято,
Вікторія Котенок.
Усі три фото
Сергія Марченка.

30 років. Для людського віку – це дуже мало, а для фахового мистецького видання, яке почало свою творчу біографію і свій відлік у 1995 році, – це значна цифра. Згадаймо той час. Театри не мали можливості повною мірою фінансуватись, а держава не мала достатньо коштів, і йшла тенденція до закриття театрів і фахових видань. Як викликом економічній скруті виникає альтернатива підтримки духу – духу фахівців, аналітиків, театральних і кінокритиків у журналі «Кіно-Театр». Тому я сьогодні Ларису Іванівну Брюховецьку та її молоду команду й середнього віку фахівців, які виростили, сформувалися у цьому професійному виданні, хочу привітати з таким солідним ювілеєм. Замислюючись над тим, а що ми напишемо в історії театру ХХІ століття, що можемо знайти на сторінках різних видань? А нічого. Тому за фахову, професійну, аналітичну громадянську, націєтворчу ідею журналу «Кіно-Театр» я хочу подякувати і сказати: величезний респект, подяка і сто літ вам, «Кіно-Театр»!

Світлана Максименко, кандидатка мистецтвознавства, викладачка кафедри театрознавства і акторської майстерності факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка.

30 років минуло відтоді, як на кінематографічно-театральному небосхилі України з'явилося нове періодичне видання, журнал із лаконічною назвою «Кіно-Театр». Пам'ятаю, як наші редактори Національної кіностудії ім. Довженка відгукувалися з великим пієтетом про цей журнал, відзначаючи його професійність і українську сутність. Мені випала щаслива нагода почати співробітництво в цьому журналі ще з 2002 року, коли була опублікована моя стаття про МКФ в Іспанії – я висвітлювала роботу другого за значенням міжнародного кінофестивалю цієї країни у Вальядоліді, столиці Кастильї і Леону, що поступається лише МКФ у Сан-Себастьяні (Країна басків).

З того часу і по сьогодні пишу розлогі огляди про найважливіші міжнародні кінофестивалі Іспанії, акредитована від журналу «Кіно-Театр». Це такі, як вже згаданий МКФ у Сан-Себастьяні і Міжнародний тиждень кіно (SEMINCI) у Вальядоліді, що є ще й першим у Європі фестивалем авторського кіно, а також МКФ у Хіхоні (Астуріас), кінофестиваль фільмів іспанською мовою у Малазі, де представлені роботи з Іспанії і з усієї Латинської Америки. Крім статей про кінофестивалі, пишу також про іспанське і світове кіно. Маю відзначити велику повагу редакції журналу «Кіно-Театр» до автора як такого. А як одночасно і читачка цього журналу, хочу висловити велику вдячність журналу, тому що це видання щоразу хочеться прочитати від першої до останньої сторінки, не пропускаючи жодної рубрики. В Іспанії в таких випадках кажуть: «Muchas gracias muchas veces» (мучас грасіас мучас весес), що означає: «Велика подяка велику кількість разів». Бажаю, щоб журнал «Кіно-Театр» ще багато разів відзначав свої чергові дати.

Ольга Скоморощенко, *кореспондентка журналу «Кіно-Театр» в Іспанії*

Вітаю журнал «Кіно-Театр» з 30-річним ювілеєм! Я вважаю журнал «Кіно-Театр» абсолютно унікальним явищем в українському культурному просторі. Й ця унікальність, як на мене, полягає насамперед у тому, що це журнал, який має власну місію. Журнал не тільки описує актуальні події, не тільки фіксує кінопроцес, але й осмислює українське і світове кіно. І ось це поєднання кінокритики і глибокої теоретичної рефлексії створює унікальну форму «Кіно-Театру». Це вписує журнал в традицію таких видань, як «Кайе дю сінема» у кращі його роки. Колеги, я бажаю вам не зупинятися, продовжувати вашу справу, я бажаю тримати ту високу планку, яку ви поставили. Колись Микола Хвильовий виголосив такий лозунг: «Хай живе дух неспокою!» Я бажаю, щоб дух неспокою, синефільський дух неспокою ніколи вас не залишив! Вітаю вас!

Дмитро Петренко, *доктор філософських наук, професор кафедри теорії культури і філософії науки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Є багато видань, які інформують. А є ті, що стають живим диханням культури, внутрішнім голосом мистецької спільноти. Саме таким вже 30 років є журнал «Кіно-Театр». У нашому Волинському академічному обласному театрі ля-

льок це видання читають усі, від акторів до монтувальників. Справді, щойно з'являється свіже число, його просять почитати, передають з рук в руки: «Дайте й мені погортати...», «Цікаво, що пишуть про нашу виставу...» – буквально на днях лунало з майстерні. Бо цей журнал – як добре поставлена вистава: глибокий, небайдужий, живий.

Ми вдячні Вам, Ларисо Іванівно, та всій команді за десятиліття чесною, натхненною, дуже потрібної праці. Зичимо ще багато років яскравого творчого шляху, відданих авторів, вдумливих читачів і безмежного натхнення! А ми й далі читатимемо. Усім театром.

Вадим Хайнський, *в.о. директора-художнього керівника Волинського театру ляльок*

Сьогодні про Журнал сказано багато хороших, важливих слів. Про те, що тридцять років – це ціла епоха української кінокритики та кінознавства. Про те, що цілі десятиліття українського кіно – так, певною мірою і театру також, але передусім кіно – вивчатимуть за шпальтами журналу. Про те, яке значення мала наявність фахового друкованого видання про кіно й театр у найбільш кризові періоди.

Але я говоритиму не про це, а про «Кіно-Театр» як про... школу. Школу кінознавства. Але певною мірою – і школу журналістики. Десь так для мене і розпочався «Кіно-Театр» – ще під час навчання в Могилянці. Мені, студентці, шалено сподобалося, що Лариса Іванівна заохочує нас брати участь у конференціях, заохочує публікуватися в «Кіно-Театрі» – можна було спробувати свої сили одразу на «дорослому» рівні. Можна сказати, ці виступи і публікації відкрили мені дорогу до кінознавства. І вже ні з чим не можна порівняти те відчуття, коли вперше бачиш свій текст надрукованим! Це стає залежністю, яка – на щастя чи ні – не лікується. Словом, тоді робота в «Кіно-Театрі» здавалася недосяжною мрією. Але ця мрія здійснилася – і почалася власне «школа». Потрібно було опанувати речі, які тепер здаються очевидними, а тоді давалися важко: чітко визначитися, про що саме і для кого саме ти пишеш; звільнитися від «хвороб розвитку», від любові до зайвих цитат до найстрашнішої і найважчої в лікуванні – «науковоподібності», важкого і малозрозумілого «академічного» стилю. І вже саме собою з часом прийшло розуміння банальної істини про те, що навчання письму не закінчується ніколи, зате і ти також ростеш постійно – з журналом і його аудиторією.

Тож «Кіно-Театр» – це ще й про те, що зміст важливіший за форму, що розумні та цікаві тексти можуть і повинні бути доступними. Це журнал «без глянцю» в багатьох сенсах, крім інтелектуального. З цим пов'язано дещо особливе його становище – але і його дивовижна опірність. Журнал триває вже три десятиліття, і має всі шанси тривати ще не одне. Важливо, щоб були ті, хто готовий знов і знов проходити цю «школу» і нести її далі. А вони будуть, я певна – стільки, скільки в Україні існуватимуть люди, досить ризикові, щоб зробити кіно- чи театрознавство своїм фахом. Тож – многая літа!

Анастасія Канівець, *культурологиня, кінознавиця, заступниця головної редакторки «Кіно-Театру»*